

Evangelikus Kántorlevél

Szerkeszti: Finta Gergely és Kinczler Zsuzsanna,
az Evangelikus Hittudományi Egyetem Egyházzene Tanszékén

A csákvári gyülekezet kántora

A csákvári gyülekezet rövid története

Csákvár település már a római korban virágzó városként működött, ezt mutatja a település neve: *Floriana*. A reformáció idején szinte az egész település ágostai hitvallásúvá lett, az ellenreformáció ideérkeztével, 1748-ban viszont el kellett hagyniuk a templomot. Megalakulásának történetét a mai gyülekezet az 1760-as évekre vezetheti vissza, amikor az újratelepített faluban —annak ellenére, hogy az Esterházy család elsősorban katolikusokat várt— megjelentek ágostai hitvallású evangélikus családok is. 1791-ben Esterházy gróftól vásárolták a jelenlegi telket, amelyen templomot és paplakot építettek. Az akkori gyülekezet 180–220 fő körül lehetett, ez a szám azóta is állandó.

Gyülekezetünk egy nem mindennapi zenei eseménnyel is büszkélkedhet. 1929-ben az akkori, lelkes irodalombarát lelkész, *Csővári Dezső* betanította az ifjúságnak —református és katolikus fiatalok bevonásával— a Paulini Béla és Harsányi Zsolt által írt és Kodály Zoltán által megzenésített daljátékot, a Hány Jánost. „Földműves nép eleddig még ilyenre nem vállalkozott” — írja a korabeli sajtó. „Nemcsak vállalkoztak, hanem nagy sikert is arattak, mikor előadták Bozori Endre vendéglőjének színpadán húsvét vasárnap a művet.” 1929. július 23-án a rádió is közvetítette Csákvárról. Csővári lelkész úr naplójából megtudhatjuk, mekkora jelentőséget tulajdonított ennek az eseménynek: „Ezzel ismét megmutattuk a világnak evangélikus fiataljaink szellemi felsőbbbségét.”

A II. világháború nagyon megviselte a gyülekezetet, több hónapos állófront alakult ki, a település gazdaságát jórészt felemésztette a háború. A templom teljesen ki lett fosztva. Az orgona, a papi pad és minden, ami éghető, a meg szállók martalékává lett. A gyülekezet jelenlegi orgonája egy négyregiszteres pozitív, mely *Paulus Frigyes* orgonaépítő mester munkáját dicséri (2001). A vasárnapi istentiszteleti szolgálatot kiválóan ellátja ez a kis hangszer, de nagy ünnepeken és zenés áhítatokon kevésnek bizonyul. Gyülekezetünk jó ideje keresi, várja egy nagyobb orgona beszerzésének lehetőségét, ami még gazdagabbá, színesebbé tehetné gyülekezetünk zenei életét.

A gyülekezet kántora

„Nem ti választottatok ki engem, hanem én választottalak ki, és rendelvek titeket arra, hogy elmenjetekek és gyümölcsöt teremjetekek, és gyümölcsötök megmaradjon...” (J 15,16a) Konfirmációi ígém, melyet 16 évesen kaptam *Kovács Pál* békéscsabai lelkésztől, kamaszkorom legnagyobb kérdésére adta meg a választ. Akkoriban ugyanis —egy gregorián scholával való rendszeres szolgálat és egy főtí kántorképző tanfolyam után— leginkább azon tűnődtem, hogy vajon honnan kaptam zenei tehetségemet: felmenőim között senkinek nem voltak hasonló adottságai. Kutattam, mi az az erő, ami egyre inkább a zenei szolgálat felé sodor. Megváltó Uram volt az ösztönző erő arra is, hogy gimnáziumi tanulmányaimat otthagya a békéscsabai Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolába jelentkezsem át, ahol végül szolfézs szakon érettségiztem. Már a konzis évek alatt zenei táborokat szerveztem Telekgerendáson. Első pedagógiai és kórusvezetői tapasztalataimat itt gyűjtöttem, valamint az —akkoriban *Kovács László* evangélikus lelkész által vezetett— Fejér-Komárom Egyházmegyei zenei táborban.

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem karvezetés szakán diplomáztam 2002-ben. Férjem, *Szebik Károly* ekkor már a Csákvár-Csabdi-Bicskei Társult Evangélikus Egyházközség lelkésze volt. 2001 őszén vettem át a kántori szolgálatot és a gyülekezet vegyeskarának vezetését elődömtől, *Albertné Joób Emesétől*, aki szintén lelkészfeleség.

A gyülekezeti kórus

A Csákvári Evangélikus Énekkar 1996-ban, lelkészük, *Albert Gábor* esküvőjére verbuválódott alkalmi énekkarból alakult. A maroknyi lelkes csapat —*Albertné Joób Emese* keze alatt— hamar igazi gyülekezeti vegyeskarrá nőtte ki magát. A gyülekezet nagyünnepi istentiszteletein, esküvőkön szolgáltak és zenésárhíttasorozatát indítottak, hogy új orgonára gyűjthessen a gyülekezet. Ebben az időszakban alakult gyümölcsöző testvérgyülekezeti és -kórusi kapcsolatuk a németországi Pyrbaum evangélikus gyülekezetével, illetve annak kórusával. Pyrbaumi testvéreinkkel évente látogatjuk egymást. Az együtt töltött, tartalmas napok szép élményeit rendszerint egy közös koncerttel koronázzuk meg. 2002-es németországi látogatásunk alkalmával már én vezényeltem a kórust.

Fontosnak tartottam a hangszeren tanuló hittanosok bevonását a zenei munkába, így mindig sikerült egy kis kamaraegyüttest verbuválni a kórus kíséretére. A gyerekek aztán az éneklésbe is bekapcsolódtak, kórustaggá váltak. A hangszeres kíséretben és a szólampróbákon nagy segítségemre volt zenetanár kolléganőm, *Szakály Szilvia*, aki szintén kórusunk tagja, valamint sógorom, *Szebik Attila*, aki többször orgonán kísért bennünket.

Néhány éve az adventi és böjti időszakban —szintén hittanosokból— fiúkórust szerveztem, akik a „nagy” kórossal váltakozva, és önmagukban is szolgáltak a karácsonyi és húsvéti, ill. pünkösti istentiszteleteken. Ők lettek kóru-

sunk férfikarának utánpótlás-nemzedéke, jelenlétük és hangjuk jelentősen frissítette a kórushangzást, új lendületet adott a csapatnak. Pár évvel ezelőtt kórusunk létszáma a 40 főt is elérte.

Énekkarunk kezdetektől rendszeresen tart edzőtáborokat, évente kétszer. Tavasszal szívesen látogatjuk a Balatonszárszói Andorka Rudolf Evangélikus Konferencia- és Missziói Otthont, ősszel általában egy közelebbi helyet választunk. Ezek a próbahétvégék az intenzív zenei munka mellett a közösség építését is célozzák. Kórusunk összetartó, lelkes, egy irányba tekintő közösség, ezáltal vonzó a fiatalabb nemzedéknek és más felekezetűeknek is.

A zenés áhítatok a kezdeti években fontos szerepet töltöttek be nem csak gyülekezetünk zenei és lelki életében, de az egész település kulturális életében is. Mára kissé megkopott a jelentősége, így a közönség is, mivel helyben és Csákvár környékén számtalan kulturális program közül lehet válogatni. A havonkénti rendszerességen lazítva, évente négy-öt alkalmat rendezünk.

Az időközben névváltozáson átesett kórus —Csákvár római kori neve után felvettük a *Harmonia Floriana* nevet— az évek alatt két díjjal is gazdagodott: 2005-ben elnyertük a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület által ajándékozott Weltler Jenő Emlékplakettet, valamint 2012-ben településünk Csákvárért Díjjal tüntette ki munkánkat.

Zengő Tábor

2005-ben alulról jövő kezdeményezésként indult el Csákváron a napközis zenei tábor, amelyet gyakorlatiasan összevontunk a *Milán Zoltánné* oroszlanói karnagy által vezetett Fejér-Komárom Egyházmegyei zenei táborral. Így született meg a *Zengő Tábor*, amely azóta a vonzáskörébe került gyermekek és fiatalok száján fogalomként vált. Táborunk olyan népszerűsége telt szert, hogy az ötödik évtől két turnusban zajlik: a *Kis-Zengő Táborban* azok a zenetanárnak készülő fiatalok a segítők, akik az első években táborozóként kaptak inspirációt a zenei szolgálatra. Évről évre láthatom bennük munkám gyümölcsét, ahogy ők is hintik a magokat egy újabb felnövekvő nemzedék közt.

Az egyházmegye leendő zenészei, kántorai képzése mellett missziós célt is magában foglal tábori munkánk, hiszen egy összetartó, keresztyén közösségbe várjuk a gyülekezethez nem tartozó, csupán zenei érdeklődésű gyermekeket is.

A két zenei hét minden napját a reggeli–esti áhítatok foglalják keretbe, melyek interaktív módon, a táborozók bevonásával zajlanak. A zenei foglalkozások sokrétűek. A táborozók minden reggel léggömbös, zenei munkaképességfejlesztő tornán vesznek részt, szakember irányításával. Délelőttönként egyéni hangszeres és kamara foglalkozásokat tartunk. A hangsúly a közös muzsikálásban van, a délutáni kóruspróbán is, ahol igyekszünk igényes, életkoruknak megfelelő műveket választani.

A fiatalok a táborzáró zenés áhítaton mutatják be, amit a hét folyamán elsajátítottak, ezáltal már fiatalon megtapasztalhatják a zenei szolgálat örömét.

A vasárnaponként egységesen, hitvallásként felhangzó énekekben, a csákvári kórustagok lelkes szolgálatában, Zengő Tábor-os gyerekek tiszta tekintetében, felnőtté váló tábori segítőimben —zenei gyermekeimben— láthatom beteljesülni konfirmációi ígém ígérését: „Nem ti választottatok ki engem, hanem én választottalak ki, és rendelvek titeket arra, hogy elmenjetekek és gyümölcsöt teremjetekek, és gyümölcsötök megmaradjon...” (J 15,16a)

Szebik Ildikó

„Kelet és nyugat határán”: evangélikus egyházzene Erdélyben

Közel huszonöt év telt el a rendszerváltás óta, s ez a politikai fordulat minden ízében megváltoztatta, átalakította életünket. Az evangélikus egyházzene töretlen lelkesedéssel van jelen Erdélyben, s azt hiszem, ezt méltán irigyelhetik tőlünk — orthodox közegben, ahol nem természetes, hogy gyülekezetek korálokat énekelnek, orgonák léteznek és orgonahang csendül fel, kórusok vállalják azt a nem kis feladatot, hogy nagyobb oratorikus műveket tanuljanak be és szólaltassanak meg! Mi ezzel a munkánkkal a figyelem középpontjában vagyunk, s ezt „bonusz”-ként éljük meg. Engedjék meg, hogy röviden felvázoljam az evangélikus egyházzene néhány lehetőségét és problémáját, az egyházzeneszkek küzdelmeinek főbb állomásait.

A „dicsőséges” múlt nagy részben már csak kutatási terület. Az evangélikus egyházzene archívumokba került, taníthatóvá vált, kiadásra került, hangfelvételek őrzik, s különleges koncerteken alkalmanként előben is hallható. Doktori disszertációk születtek, s még számos feldolgozásra való téma vár a zene-tudósokra.

A témával foglalkozó csodálattal vegyes elismeréssel tekint az elődök szorgos munkájára. Az erdélyi *dicta*-k, a XVIII. és XIX. századi kántorok alkotásai vásár- és ünnepnapokra, ha nem is érik el mindenben a Bach-kantáták színvonalát, virágzó és igen jelentős zenei gyakorlatról tesznek tanúbizonyságot.

Ha méreteikben nem is hasonlíthatók északnémet társaikhoz, az erdélyi orgonák majd minden evangélikus templom fontos értékei közé tartoztak. Ha mégoly kicsi, de minden közösség fontosnak tartotta „hivatásos” zenészek (Adjuvanten) szolgálatát, s igyekezett gondoskodni orgonálni vagy hegedülni tudó fiatalok zenei neveléséről. Gyertyafényben másolták a korálkönyveket, szabad orgonaműveket, zeneelméleti tanulmányokat, s mindezeket különös becsben tartva örökítették aztán muzsikusról muzsikusra. A városokban sokat áldoztak orgonaépítésre: a szebeni orgona építője, Johannes Vest a munkálatok befejezése után (1671–1673) honoráriumából egy házat vett a nagy körúton, s városi polgári címet kapott. A gyülekezet ugyanis —a ma ismert történet szerint— egy erdőt adott el, hogy a számos zenélő figurával díszített különleges orgonahomlokzat jelentős költségekkel járó megvalósítását finanszírozni tudja.

A gimnazistáknak napi két zeneórájuk volt. A hermannstadti (nagyszebeni) kántor fizetése hosszú ideig a második legmagasabb fizetés volt a városban, közvetlen az iskolaigazgatói fizetés után. Vég nélkül sorolhatnánk a példákat.

De mit jelent nekünk mindez a jelenben? A jelen bizony igen megerőltető kísérlet arra, hogy megőrizzük, amit csak lehet, megóvjuk mindazt, ami ma értékesnek és érdekesnek tűnik nekünk. Mindeközben sajnos arra kényszerülünk, hogy belássuk, nem tudunk mindent megőrizni, védeni, továbbvezetni. Az egyházzene gerincét képező énekkarok közül igen sok megszűnt. S ez a folyamat még nem állt meg, hiszen nemrégiben hagyta abba működését a bucaresti gyülekezet énekkara. Nagyon sok fantáziára és energiára van szükség ahhoz, hogy a folyamatos decrescendo ellen valamit tenni tudjunk.

Különösen nehéz nekem az orgonák sorsáról beszélni. Az evangélikus egyház több mint 200 hangszere közül valószínűleg csak minden ötödik hangszerezen játszanak még, s jó, ha a hangszerek 10 százaléka jó állapotban van. Hogyan menthetnénk meg a kisebb és nagyobb hangszereket? Nekünk csak historikus hangszereink vannak, hiszen a második világháború után a kommunista Romániában megszűnt mindenféle orgonaépítési tevékenység, s mindössze pár javíttatási és restaurálási lehetőség maradt. Mára szinte minden városi templom magához vett és rendbehozott legalább egy falusi orgonát. Értékes hangszereket állami intézmények is szívesen vesznek magukhoz, ha ajándékba kapják, lehetőleg felújított állapotban... Az összes többi azonban a tolvajok-

nak, rágcsálóknak vagy csak egyszerűen a múlt időnek van kitéve — menthetetlenül. S mindez sajnos a mi szemünk és fülünk előtt történik! Higgyék el nekem, minden egyes befejezett javíttatás, restauráció utáni ünnepélyes átadó hatalmas és igazi győzelem nekünk!

Idén négy ilyen csodálatos ünnepen vehettem részt. Talán több lehetőségünk van, mint gondoltuk–gondolnánk? Természetesen ez pénzkérdés. Nem minden gyülekezet tud vagy akar manapság egy erdőt eladni azért, hogy egy értékes hangszert restaurálhasson. Új orgonák építéséről egyáltalán nincs szó! A 2014-ben átadott négy hangszer költségeit a város (Hermannstadt/Sibiu) mellett kis helyi gyülekezet (Broos/Szászváros/Orăștie) és szponzorai állták, Kleinschenk (Kissink/Cincșor) hangszerének felújítása pedig egy bankárnő energikus fellépésének köszönhető; egy elkötelezett lelkész kalandos és soha nem fáradó tevékenysége is támogatókat hozott, csak a legkülönlegesebbet említve: pl. Wisconsinból (USA), ahonnan egy mohikán csoport támogatta anyagilag ügyünket (Hammersdorf/Szenterzsébet/Gușterița).

S persze a kérdés még mindig nyitott: az átadási ceremóniák után mikor fognak megszólalni ezek a hangszerek? Már régóta hiányoznak az orgonisták. Ez ma a legfájóbb pontunk. A német nyelv, az erdélyi evangélikusok évszázados sajátja ez esetben hátránnyá vált. Ha valaki orgonista akar lenni az evangélikus egyházban, a német nyelv tudása nélkül szinte lehetetlen. Másrészt a gyülekezet fel van háborodva, ha ünnepnapokon a templomi kórus román énekeket énekel, mert a karvezetőnek és az énekkari tagok egy részének a román az anyanyelve. De van arra is példa, hogy a karvezető és az orgonista az evangélikus egyházban szolgál, bár annak nyelvét nem érti, nem ismeri.

És mi lesz a jövő? Az evangélikus egyházzene orthodoxy közegben is vannak lehetőségei. Sokan kedvelik az orgonamuzsikát, s a koncertek gyakran megtöltik a templomokat. Oratóriumokat énekelni és hallgatni igazából csak evangélikus környezetben lehet, ha eltekintünk az állami rádió- és filharmóniai kórusoktól. A mi saját, helyi Bach-kórusunk mindig új tagokat nyer, ha oratórikus mű tanulásaiba kezdünk. Hasonló élményekről tud beszámolni brassói kollégánk, *Steffen Schlandt* is. Az előadóknak csak töredéke tartozik a gyülekezethez. A koncerteken a szép számú hallgatóság fordításban kapja meg a művek szövegét. Többnyire ezt magunknak kell elkészítenünk. Barokk szemlélődő áriák és korálszövegek esetében ez igazi kihívás! De megéri a fáradozást: egy koncertlátogató hölgy lelkesen mesélte a karvezetőnek, hogy részt vett egy János-passió-előadáson, s úgy elrepült az idő, hogy a végén maga is csodálattal vette észre, eltelt két óra.

Az evangélikus egyházzene másik nagy lehetősége lehet, ha vannak még művészek, akik ezt a munkát felvállalják és új élettel töltik meg a kereteket. Itt *Hans Peter Türkre* kell, utaljak, aki amatőr együtteseknek is hajlandó műveket írni. Nem kevés műve hangzott már fel orgonaszenteléseken és más egyházi ünnepeken az evangélikus egyházban. Kompozícióiban olyan úton indult el,

amely új távlatokat is nyithat: egyik orgonaművében (Toccata, 1998) feldolgoz például egy régi erdélyi népdalt (Ze Krúnen, ze Krúnen vorm Borjerdor). Nekem mint orgonistának több mint érdekes ez a mű, hiszen e mű által népzenei elemek, román elemek is beszüremkednek az orgonairodalomba.

Már léteznek hasonló művek, s elgondolkodtató a művek sikere hangversenyeinken! A pánsíp, amely jellegzetes román népi hangszer, az egyik legközelebbi rokona az orgonának; kontextusunkban, ahol az orgona egzotikusnak számít s ráadásul idegen felekezethez és eltérő nyelvhez kapcsolódik, egy lehetséges alternatívaként jelenthet meg a többségi kultúrába való integrálódás útján.

A jövő a crossover projekteké? Erre természetesen majd csak a jövő maga adja meg a választ. Mennyi mindent kell, feladjunk magunkból ahhoz, hogy megmaradhassunk? Félnünk kell ettől? Itt most csak egyes eseteket tudok elmesélni a szituáció megvilágosítására. Városi gyülekezeteinkben nagy az érdeklődés a gyermekénekkarok iránt. Éspedig úgy, hogy alig van evangélikus keresztelő. A gyerekek azonban mindannyian olyan iskolából jönnek, ahol németül tanulnak. Meg tudjuk tartanunk ezeket a gyerekeket — énekelni és táncolni tanítva őket? Ha igen, akkor csodálatos ünnepeink lehetnek, aratási hálaadóünnep, advent, vagy bármely más alkalom.

Intenzívszerteinkben a felnőttek aktív és lelkesen éneklő gyermekekkel találkoznak. Minden alkalommal fáj, mikor azt halljuk: hiszen ezek idegenek, kiejtésük nem helyes, ők nem tartoznak hozzánk! Osztom az Önök véleményét: nem szabad, hogy elkedvetlenítsenek ezek az esetek. Minden nehézséget megér a gyermekek tanítása, musicalek és karácsonyi játékok betanítása. De talán megértik, ha elfáradnak, rezignálttá válnak kollégáink, ha a „mások” elutasítása és az „Ilyen még soha nem volt” kifejezések használata még mindig nem akar kikopni közösségeinkből.

Mint más egyházak is, az erdélyi evangélikusok is lehetőséget látnak a kultúra területén is. Előfordul, hogy ilyen alkalmakkor megtelnek az egyébként majdnem vagy teljesen üresen kongó templomaink. Újabban több gyülekezet különít el ilyen tevékenységre külön keretet. Gyakran ez az egyetlen lehetőség ugyanis, hogy a másik felekezet híveit saját templomainkba „csábítsuk”. Megnyílnak a templomok. A muzsika hangjait mindenki érti. Kritikusaink ugyanakkor szemünkre vetik, hogy a kamara-, illetve zenekari művek megszólaltatása nem evangélikus egyházzene. Az egyházvezetők arról tárgyalnak, milyen mértékben kell kontrollálni, illetve cenzúrázni a koncertprogramokat. Szabad olyan hangversenyt tartani, ahol a lelkész még a Mi Atyánkot sem mondja el s elmarad az áldás is? Vagy gondoljunk az alkalom anyagi oldalára: ami fontos, az a bérleti díj és az eladott belépőjegyek száma? Költhetnénk ezt a pénzt további hangszerek megmentésére...

Most biztosan megmosolyognak, és legyintenek: ezek mind olyan problémák, amelyeken mi már régen túl vagyunk; az erdélyieknek tanulniuk kell tőlünk, s nem nekik kell ezeket a dolgokat maguknak feltalálniuk! Igen, köszönjük maguknak, hogy éves ülésüket idén, 25 évvel a rostocki találkozó után, most

itt nálunk tartják. Reméljük támogatásukat, szükségünk van az önök megerősítésére és új ötleteikre. Még emlékszem egy rostocki beszélgetés fozslányaira 1989 szeptemberéből: heves vita alakult ki a korálsorok végén tartandó levegővételt illetően, különös tekintettel a genfi zsoltárookra. Nekem akkor ez egyáltalán nem volt kérdés... Nem is értettem, mi a probléma. Egyáltalán nem értettem ehhez, s nem is tudtam, melyik oldalt támogassam. Hazaérve, rostocki élményeim mesélve, itthon sem mutatott senki különösebb érdeklődést a téma iránt. Vannak, akik levegőt vesznek a korálsorok végén, s vannak, akik nem, nálunk is éppúgy, mint valószínűleg bárhol másutt.

Ma, 25 évvel e találkozó után mások a problémáink. A kérdés ma inkább így hangzik: egyáltalán ki énekel még korálokat a templomban?

A romániai evangélikus egyházban körülbelül 10 éve létezik kétnyelvű énekeskönyv. Sok alkalommal áll nyitva az új zöld kötet: kérlek, románul beszélő testvéreink, énekeljete velünk! Az orgona vezeti az éneket, emberek bámulnak bele az énekeskönyvekbe — de általában senki sem énekel. Eljön még a nap, mikor templomainkban így szól az ének: „Lauda pe Domnul, o suflète si-a lui marire”? (Lobet den Herren, den mächtigen König der Ehren/ Áldjad én lelkem a dicsőség örök Királyát!)

Hadd zárjam előadásomat egy történettel, amely nekem mint bármely felekezethez tartozó fiatalok orgonatanárának reményt adó. Anca bánáti orthodox növendékem, aki 2 évet tanult mesterszakra orgonaosztályomban a Gheorghe Dima állami főiskolán Kolozsvárott (Klausenburg/Cluj). Anca az orthodox húsvétot mindig szülőfalujában, Lieblingben (Temes megye) ünnepli egész családjával. Éjfélkor mennek a templomba.

A szertartás csúcspontja a „Fény ünneplése”, melyet a *Christos a inviat din morti* ének követ. Ez egyike azon kevés éneknek, melyet az orthodox egyházban a teljes közösség hangosan és együtt énekel. Anca egy húsvét éjjelen remegve ült le az orgonához, hogy kísérje ezt az éneket..., hiszen Lieblingben az elhagyott evangélikus templomot használja az orthodox közösség. S igen, Anca a nem mindennapi élmény hatása alatt aztán a szertartás végén is megszólaltatta az orgonát. Azóta minden évben orgonával kísérik az orthodox közösség énekét húsvétkor, és nincs senkinek ellenvetése. Ez egyben az egyetlen alkalom, mikor a lieblingi evangélikus templom hangszere megszólal!

Ursula Philippi
Ford. Kinczler Zsuzsanna

Ursula Philippi előadása a Protestáns Egyházzeneészek Európai Konferenciája (Europäischen Konferenz für evangelische Kirchenmusik, EKEK) 2014. szept. 25.–okt. 1. közt az erdélyi Nagyszebenben tartott konferenciáján hangzott el. (Forrás: ecpcm.eu/wp/wp-content/uploads/2013/11/EKEK-Vortrag_dt.pdf)